

# Verhalen Hans Elerie

## 1 't Holt

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Het Gasterse Holt werd vroeger vooral gebruikt voor brandhout (schènsen) en draadpalen (afrasteringspalen). Schènsen waren overwegend dunne en soms ook wat dikkere takken die voor 2 cent per bos aan bakker van Rein werden verkocht. Overheersten de dikke takken dan was hij bereid om daar 2,5 cent voor neer te tellen. De palen met prikkeldraad kwamen aan beide kanten van een sloot of houtwal. Ook werden er uit het Holt stokken gehaald voor bonenstaken. In het Holt groeiden vooral elzen en eiken en hier en daar hazelaars. Nu overwegen de laatste. Iedereen had vroeger een zogenaamde slag in het Holt. Soms was niet helemaal duidelijk waar de grenzen lagen en kreeg men ruzie.

In het Holt werd ook leem gegraven om de deel mee te verharden. De leemkuilen zijn nog goed zichtbaar. De brokken leem werden op een kar naar huis gebracht, waarna er met water een brij van werd gestampt die over de deel werd uitgespreid. Meestal werd er voor het afharden ook koeienstront door gemengd. Van de leemresten maakten kinderen knikkers.

## 2 De Peppels

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Langs het fietspad bij het Gasterse Holt staan vier grote populieren op een rij. De klompenmaker Eite Stokker heeft bij de geboorte van ieder kind hier een peppel (=populier) geplant.

## 3 Hillenberg

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Deze oude veldnaam aan de oostzijde van de es tegen het Ubbinksbos verwijst naar de Hillenbarg, in oudere bronnen Hilgenbarg genoemd. Volgens onze zegslieden bestond deze uit een ruig begroeide zandrug van 75 bij 50m met veel konijnenholen die bij de ruilverkaveling in de jaren zeventig werd plat geschoven. Een enkele wist zich te herinneren dat er vroeger op de rug een grafheuvel met een zwerfkei lag. De grote kei zou later via een voortuin bij het dorpshuis De Zetstee, zijn geplaatst. Waarschijnlijk, zo werd geopperd, is hillen een verbastering van heilig en zou de veldnaam naar de plaatselijke archeologie of een kerkelijk bezit kunnen verwijzen. Anderen zijn van mening dat de naam verwijst naar de eigenaam Hillegie.

Een andere zegsman kon vertellen dat er dwars door het vlak geschoven perceel enkele jaren geleden een waterleiding van de WMD is gegraven. In het tracé van 15m breed werden archeologische grondsporen aangetroffen die werden gemarkeerd met stekken. Tegen de avond werd de plek afgedekt met landbouwplastic, maar de volgende dag was het tracé volgens onze informant alweer dichtgeschoven.

Al deze herinneringen passen in het stramien van de officiële bronnen. De Hillenbarg vormde de meest westelijke voorpost van het opgravingsveld van van Giffen. Verrassend is dat op de dekzandrug niet één maar drie grafheuvels hebben gelegen. Deze zijn niet door hem onderzocht. Met het wegschuiven van de Hillenbarg in de ruilverkaveling zouden dan drie grafheuvels verloren zijn gegaan. Op de topkaart van 1900 is de met heide begroeide zandopduiking nog goed te onderscheiden en met 14.5 m als hoogste punt gemarkeerd in het toen nog open landschap van de Zuides en het Grootte veld. Op Google Earth tekent zich de vlak geschoven Hillenberg in de vers bewerkte akker in het voorjaar af als een geel oplichtend grondspoor, het enige dat nog herinnert aan het eens zo markante landmerk.

## 4 Ubinks bos

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Het gaat hier om een bebost, geaccidenteerd terrein aan de oostkant van het dorp langs de weg naar Anloo. In het begin de vorige eeuw werd dit heideveldje dat ook uit stuifzand bestond voor een deel aangeplant toen het aangrenzende Grote veld werd ontgonnen. Het heette toen Oosterwijk's bos, naar de Haagse eigenaar van de ontginningsboerderijen de Volharding en de Koningskuil. Later is het bos in handen gekomen van de familie Ubbink, vandaar de huidige naam. De westkant van het bos dat aan de Zuides grenst was nog lang open heide. Enkele inwoners herinneren zich nog dat Van Giffen vlak voor de oorlog opgravingen heeft gedaan in een aantal grafheuvels. Er zou nog een grondkruis zichtbaar zijn in een van de afgegraven heuvels. De vondsten werden in een nabijgelegen schuur uitgesteld. Volgens een van de ondervraagden was de vermaarde professor ook een beetje een sjacheraar. Hij werd bij hun het huis uitgezet toen hij opdringerig een Friese staartklok wilde kopen. Alles wijst erop dat de archeologische opgravingen van van Giffen aan het dorp zijn voorbijgegaan. Men heeft geen idee van de betekenis en de resultaten. Volgens van Giffen ging het hier om een van zijn meest omvangrijke en systematische onderzoeken in Drenthe, vergelijkbaar met Zeyen en Ballo. Het opgravingsproject werd uitgevoerd in juli 1939 en gepubliceerd in de Nieuwe Drentse Volksalmanak van 1945. Het is een zeer uitgebreid verslag geworden van maar liefst 44 archeologische objecten van grafheuvels, lagere brandheuvels en een uitgestrekt kringgreppel urnenveld. Het hele complex bestrijkt een periode van bijna 2000 jaar, van de vroege Bronstijd tot in de late IJzertijd. Voor die tijd pakte van Giffen breed uit. Het ging hem niet alleen om de archeologie maar ook om een analyse van de opeenvolgende landschappen en de vele aangetroffen botresten. Hij schakelde daarom de toen nog jonge paleobotanicus Waterbolk en de antropoloog Leutscher in. Uit het verslag komt ook naar voren dat de communicatie met het dorp minimaal moet zijn geweest. Het Gastersche holt wordt aangeduid als 'strubben' of 'stobben' en ook andere veldnamen komen niet aan bod, hoewel die soms verwijzen naar de archeologie zoals de Hilgenberg en de Steenakkers op de aangrenzende es. Een en ander verklaart de onbekendheid van de Gasternaren met dit rijke, maar verborgen verleden in hun achtertuin.

Een deel van het opgravingsterrein lag in het Ubbinksbos en werd dus niet ontgonnen. Bij een recente veldverkenning in het kader van de Biografie werden nog twee gave grafheuvels aangetroffen. Hoewel van Giffen geen aansprekende 'schatten' heeft opgegraven, rest ons wel een zeer gevarieerde beeldtaal van vondsten, dwarsprofielen, plattegronden, grafieken en tabellen die ons enkele flitsen gunnen in de leefwereld onze verre voorouders.

## 5 De Vallei

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Aan de oostzijde van het bos ligt een diep ingesleten spoor die door sommige bewoners de Vallei wordt genoemd. Hoewel niemand het kon bevestigen gaat het hier waarschijnlijk om een schapendrift die uitliep op het Grote veld. Op de Franse topkaart van 1811 is de verbinding deze drift van dorp met veld nog goed zichtbaar. Rond 1900 had de laatste schaapsherder van het dorp nog zo'n 700 schapen onder zijn hoede. Bij het dagelijks heen en weer gaan van zo'n grote kudde kon de zandige bodem al snel 'op de wind gaan'.

## 6 Zuides

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Deze grootste es van Gasteren is ook na de ruilverkaveling een zeer opvallend landschapselement gebleven. Door zijn hoge bolle ligging en afhelling naar het Gasterse Diep spreekt deze es tot de verbeelding. Voor de oudere bewoners vormt de Zuides nog steeds een rijke bron van verhalen en herinneringen. En dankzij de vele veldnamen staat de situatie van voor de ruilverkaveling nog als een mentale kaart in hun geheugen gegrift.

Ook in de vakliteratuur is deze es meerdere keren beschreven en vanaf grote hoogte vereeuwigd. De luchtfoto's van voor de ruilverkaveling tonen de es als een lappendeken van kavels die weer waren

onderverdeeld in smalle percelen. Het spreekt voor zich dat zo'n aaneengesloten complex van kleine akkertjes veel overleg vereiste. Omdat iedere boerenhuishouding meerdere percelen over de es verspreid had liggen was de Zuides tot de ruilverkaveling dus bij uitstek een 'sociale ruimte', waar je elkaar in het groeiseizoen dagelijks tegenkwam en waar regels en afspraken golden. Tot in de jaren zestig werden er op de es rogge, zwarte haver, aardappels en voederbieten verbouwd. In hoofdzaak werden deze gewassen op het gemengde bedrijf opgevoerd aan het melkvee, de varkens en de paarden. Het overschot werd verkocht. Na de winterrogge werden ook wel stoppelknollen en raaigras verbouwd.

De begrenzing van de percelen werd vaak aangegeven met voorstenen, genoemd naar de vore of vurge die tussen twee akkers werd gelegd als afscheiding bij het ploegen. Het kwam wel eens voor dat er met de stenen werd 'gerotzooïd'. Soms leidde dat tot ruzie en viel er wel eens een klap met een schop. Op het dorpsfeest werden deze conflicten meestal bijgelegd.

De huidige Zuides is met de eisen van de tijd meegegroeid. De bouwkvavels hebben nu een 'polderformaat'. Maar ondanks deze schaalvergroting is de indrukwekkende openheid van de glooiende es bewaard gebleven. En Harm van Rhee de laatst overgebleven akkerbouwer van Gasteren heeft de grote kvavels weer namen gegeven die verwijzen naar enkele illustere voorgangers.

## 7 Halfwegboompie

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Halverwege tussen Gasteren en Anloo aan de doorgaande weg tussen de strakke laanbeplanting van opgaande beuken staat een krom eikenboompje, in de volksmond het Halfwegboompie. Vanwaar deze naam en waarom op deze plek? Volgens de overlevering dankt het eikenboompje zijn naam aan twee broers uit Gasteren die dagelijks op en neer naar Anloo op school moesten. Dat moet voor de jaren twintig zijn geweest toen Gasteren nog geen eigen school had. De broers hadden slechts één fiets tot hun beschikking. De afspraak was dat de ene broer op de fiets vertrok en deze tegen het boompie in het toen nog kale heidelandschap zette, waarna de lopende broer zijn reis vanaf deze plek fietsend kon vervolgen. Beide broers kwamen dan tegelijkertijd op school in Anloo aan.

Het Halfwegboompie heeft ook een veel oudere betekenis als markegrensmarkering. Deze oostelijke grens met de marke van Anloo is in het terrein nog goed zichtbaar als ontsluitingsweg en perceelsgrens. Reeds in 1564 ontstond er in dit grensgebied tussen beide marken een conflict over de beweiding met varkens. Volgens de Anloër bureu werden hun eikenbossen rond het Anloërdiepje door die van Gasteren misbruikt met mastvarkens. Naar aanleiding van het conflict wordt er een nieuwe sloot en een wal aan de westzijde van het Broek gegraven op ruime afstand van de latere markegrens die als een kaarsrechte lijn door de heide werd getrokken. Behalve het Halfwegboompie in het midden werd in het noorden de grens aangegeven met een grenssteen tussen de Burgvallen en de Jonkerstukken en in het zuiden met een grenssteen op het Viermarkepunt van Anloo, Eext, Anderen en Gasteren.

## 8 De Zetstee

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Is nu het terrein van het dorps huis en het sportveld. Het noordelijke deel deze was vroeger net zo geaccidenteerd als de Gasterense Duinen. Hier lag ook de oorspronkelijke Poasbarg die later werd verplaatst in oostelijke richting. De Zetstee verwijst naar de plaats waar vroeger de koren mijten werden opgezet voor de dorsmachine. Dat was in de buurt van de oude boermarkeschuur naast het huidige dorps huis.

## 9 Spinneweb

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Is de naam van een vooroorlogs zomerhuisje van een stadje uit Groningen. Op de bewuste plek aan de rand van het nieuwbouwwijkje de Zandkampen staat nu een modernere opvolger. Volgens verhalen zouden hier tegen het eind van de oorlog op Dolle Dinsdag NSB'ers hebben gebivakkeerd. In de boswal zouden wapens zijn begraven. Ook zou de dubbelspion Christiaan Lindemans, alias Van der Waal (King Kong) hier een tijdje zijn ondergedoken.

## 10 Meieringsbargie

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Het gaat hier om één van de hoogste stuifduinen even ten noorden van de nieuwbouw. Deze hoge heiheuvel is niet alleen bij de oude garde bekend maar vooral bij de kinderen die er 's winters sleetje glijden.

## 11 Hutstee

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Langs het pad naar het Ruiterveen lag in de heide tegen de Nijlanden in het begin van de vorige eeuw de Hutstee. Het was een tijdelijke onderkomen van Komduur (Jan Slap) en bestond uit een eenvoudige keet die half was ingegraven en met plaggen en stro was afgedekt. Het verhaal ging dat je bij de winterdag de wandluizen kon horen knappen in het open haardvuur. Volgens sommigen woonde er ook enige tijd een vrouw van lichte zeden in een naburige hut. De restanten van de ingezakte hut waren nog lang zichtbaar.

## 12 Koningskuil

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Aan de ruilverkavelingsweg langs de Oosteres ligt de Koningskuil verscholen in een bosje. Evenals het Aalstalbad spreekt ook deze plek tot de verbeelding. Een van de twee ontginningsboerderijen uit de jaren twintig langs de doorgaande weg naar Anloo werd naar deze plek vernoemd. De oorsprong van de naam en zijn betekenis is altijd een bron van speculatie geweest. Men gaat er in het dorp vanuit dat 'koning' niet verwijst naar een eigenaam; voor zover men zich kan herinneren heeft er nooit een familie met een dergelijke naam in het dorp gewoond. Het verhaal gaat dat de naam verwijst naar koning Lodewijk Napoleon, een broer van de vermaarde Franse keizer, die enkele jaren in ons land de scepter zwaaide in het Koninkrijk Holland. Het is bekend dat deze eerste koning van ons land bij een bezoek aan Assen een rondrit heeft gemaakt in de omgeving en via Gasteren weer terugkeerde zijn gastenverblijf in Assen die hij als laatste plaats in Nederland het stadsrecht schonk. Waarom de kuil naar hem zou zijn vernoemd blijft vooralsnog een raadsel. Zeker is dat de kuil of laagte reeds op de Franse topkaart van 1811 staat aangegeven. Maar als toponiem wordt hij alleen in latere bronnen genoemd. De aanduiding 'kuil' is overigens niet geheel correct. Het gaat eerder om een langgerekte laagte aan beide zijden omgeven door glooiende wallen waardoor het geheel meer weg heeft van een ingesleten schapendrift. In de aangrenzende laagte aan de westzijde ligt een dobbe die volgens sommige als drenkplaats en als schapenwas werd gebruikt. Er is ook nog een andere versie. Dit verhaal legt een verband met het verderop gelegen Ruiterveen. Een voorname edelman zou bij nacht en ontij met zijn paard via de Koningskuil in het veentje zijn beland en aldaar zijn verdronken. Waarschijnlijk zal het raadsel van de Koningskuil nooit worden oplost. Niettemin spreekt de plek tot de verbeelding ook al is de opvallende laagte door opslag aan het oog onttrokken.

## 13 Ruiterveen

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

In een laagte langs het pad in het bouwland ten noorden van de Koningskuil lag vroeger het Ruiterveen. Volgens overlevering zou hier vroeger een ruiter met paard zijn verdronken. In de oorlog is hier nog turf gegraven. Op de plas die over bleef hebben de kleintjes het schaatsen geleerd. Bij de ruilverkaveling in de jaren 70 werd het veentje dichtgeschoven. In een kadastrale akte uit de 19e eeuw spreekt men van Rutteveen. Rutte zou kunnen verwijzen naar roet of onkruid. Perzikkruid wordt ook wel aangeduid als 'rutte'. Het is ook mogelijk dat hier Adderwortel wordt bedoeld dat er veel op lijkt.

## 14 Nijlanden

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Door de bijzondere ligging van de Nijlanden tegen de Gastersche Duinen staat deze jongste esontginning bij menig Gastenaar in het geheugen gegrift. Op de topkaart van 1900, dus vlak voor de grote heideontginningen komt deze geïsoleerde ligging nog goed tot z'n recht: uitgestrekte roggeakkers in een woest landschap van zandverstuivingen, veentjes en heide. De sterke contrasten in dit miniatuurlandschap symboliseerden de schijnbare tegenstelling tussen cultuur en natuur die zo kenmerkend was voor het esdorpenlandschap. Geen wonder dat in de eerste wandelgidsjes van een eeuw geleden de wandelaar wordt aangeraden op het hoogste stuifduin zitting te nemen om het schitterende panorama te aanschouwen. Uit een pollenanalyse van een veenprofiel uit het nabij gelegen Achterste Veen kan worden opgemaakt dat de Nijlanden in de loop van de 15e eeuw zijn ontgonnen. Waarschijnlijk zijn de latere roggeakkers aangelegd als extensieve kampontginningen waarbij haver en later ook zandboekweit werden afgewisseld met lange braakperioden. Door een steeds intensievere plaggenbemesting werden de arme laarpodzolen geleidelijk omgevormd tot een rijkere esgrond die jaar in jaar uit met rogge werden ingezaaid. Maar zelfs de oudste Gastenaren kunnen zich deze monocultuur al niet meer herinneren. In de vorige eeuw bleef rogge wel in het bouwplan maar werd het afgewisseld met aardappelen en voederbieten. Al ruim 20 jaar zijn de Nijlanden nu in handen van Staatsbosbeheer en vormen een onderdeel van het Stroomdallandschap Drentse Aa.

## 15 Meestersveentie

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Op de viersprong aan de noordoostzijde van de Nieuwlanden ligt het Meestersveentie verscholen in een bosje. In de jaren 60 kocht het toenmalige schoolhoofd het 'overhoekje' dat in hoofdzaak uit turfputten en berken bestond. Met de schooljeugd werd de opslag verwijderd en het veentje opgeschoond, terwijl in het midden een eilandje werd gestapeld van natte zudden. Op vrije middagen en met 'nattehis' werd de natuur een handje geholpen door het uitzetten van aronskelken en dotterbloemen. Om het paradijsje te beschermen tegen de 'zandschietters' werden sparren en larixen geplant die later weer werden verwijderd. Van de aangeplante 'natuur' is weinig meer over. Het is nu de slangewortel die het veentje bij de zomerdag massaal in bloei zet.

## 16 Gasterse Duinen

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Al ver voor de oorlog vormde dit stuifzandgebied ten noorden van Gasteren een trekpleister voor recreanten. De hoge stuifduinen met hun vergezichten en de ongenaakbare, verstilde veentjes spraken tot de verbeelding. Dat dit terrein was voorbestemd als natuurreservaat sprak eigenlijk vanzelf. In de jaren zestig maakte Het Drentse Landschap een begin met de aankoop van gronden. Dat was niet zo eenvoudig want het eigendom was toen (op papier) versnipperd over vele families, waarvan sommigen al vele jaren in Canada of Australië woonden. Ook al ogen de Gasterse Duinen als echte natuur, in werkelijkheid heeft de mens daarbij een flink handje geholpen. Schaapskudden, zandgraven en vooral het doorgaande verkeer veranderden de heide in een nauwelijks te beteugelen zandverstuiving. Ook na de oorlog lagen natuur en cultuur hier nog dicht bij elkaar. Tussen de stuifduinen en de veentjes werd in de jaren 50 op een vlak stukje nog een aardappellandje ontgonnen. Dit was het landje van Haandriksman dat later ook door Het Drentse Landschap werd aangekocht. Om de natuur vervolgens weer een handje te helpen werd de bouwvoor afgraven.

## 17 Boes sien bargie

Verhaal van H. Elerie

Categorie: Verhalen

Te midden van de karrensporen in het noordelijke deel van de Gasterse Duinen ligt Boes sien Bargie. Bij de veldexcursie met de werkgroep bleek al snel dat het hier niet alleen om een vergraven, vormeloze zandhoop ging, maar om een bargie (=heuveltje) met een aantal bijzondere eigenschappen. Het zand uit een van de vele konijnenholten had een donkergele kleur, anders dan het vaalgele van het omringende stuifzand. Bovendien liepen de karrensporen van het oude heerbaan van Groningen naar Coevorden netjes om het bargie heen. Al gauw rees het vermoeden dat het hier om een vergraven grafheuvel zou kunnen gaan. Bij navraag bleek dat de vergraven, maar nog niet onderzochte grafheuvel de status heeft van Rijksmonument. Het gaat hier dus om een vergelijkbare situatie als de grafheuvels in het karrensporenreliëf op het Balloërveld, die inmiddels zijn gerestaureerd.

Over de naam van de grafheuvel zijn verschillende verhalen in omloop. Het bargie zou in de jaren zestig van de vorige eeuw in bezit zijn gekomen van een zekere Boes uit Loon die een slag heide had gekocht om er zand te graven. Het bargie vormde de meest voor de hand liggende locatie, vanuit een makkelijke schephouding zo op de wipkar. Bovendien was het compact zand dat veel meer gebruiksmogelijkheden had dan het losse stuifzand. Het afgraven van een grafheuvel voor de zandwinning was vroeger een meer voorkomende verschijnsel, vooral in combinatie met een veldontginning.

Een tweede verklaring vindt zijn oorsprong in een anekdote van de bekende schoolmeester Crone uit Oude Molen die hij de Nieuwe Drentsche Volksalmanak van 1910 heeft gepubliceerd. Het verhaal gaat eigenlijk over een weerwolf die zich in de Zeegsersteeg ophield maar hij begint zijn spookverhaal in de Gastersche duinen: As ei noo van Gaastern over Olmeul, deur de Zeesersteeg, noar Vrees gaot, huif ei neet bang mer te wezen veur Oll' Boes en Hil in de Gastersche bargaen... Het is niet duidelijk of Crone zich baseerde op een oude volksoverlevering of zich liet leiden door zijn eigen fantasie. Wellicht is Boes een afleiding van de Drentse boeshapper, een boze geest of kinderschrik die in dit geval eens zou hebben gehuisd in het bewuste bargie.

### **Meestersveentie**

Op de viersprong aan de noordoostzijde van de Nieuwlanden ligt het Meestersveentie verscholen in een bosje. In de jaren 60 kocht het toenmalige schoolhoofd het 'overhoekje' dat in hoofdzaak uit turfputten en berken bestond. Met de schooljeugd werd de opslag verwijderd en het veentje opgeschoond, terwijl in het midden een eilandje werd gestapeld van natte zudden. Op vrije middagen en met 'nattehis' werd de natuur een handje geholpen door het uitzetten van aronskelken en dotterbloemen. Om het paradijsje te beschermen tegen de 'zandschietters' werden sparren en larixen geplant die later weer werden verwijderd. Van de aangeplante 'natuur' is weinig meer over. Het is nu de slangewortel die het veentje bij de zomerdag massaal in bloei zet.

### **'t Holt**

Het Gasterse Holt werd vroeger vooral gebruikt voor brandhout (schènsen) en draadpalen (afrasteringspalen). Schènsen waren overwegend dunne en soms ook wat dikkere takken die voor 2 cent per bos aan bakker van Rein werden verkocht. Overheersten de dikke takken dan was hij bereid om daar 2,5 cent voor neer te tellen. De palen met prikkeldraad kwamen aan beide kanten van een sloot of houtwal. Ook werden er uit het Holt stokken gehaald voor bonenstaken. In het Holt groeiden vooral elzen en eiken en hier en daar hazelaars. Nu overwegen de laatste. Iedereen had vroeger een zogenaamde slag in het Holt. Soms was niet helemaal duidelijk waar de grenzen lagen en kreeg men ruzie.

In het Holt werd ook leem gegraven om de deel mee te verharden. De leemkuilen zijn nog goed zichtbaar. De brokken leem werden op een kar naar huis gebracht, waarna er met water een brij van werd gestampt die over de deel werd uitgespreid. Meestal werd er voor het afharden ook koeienstront door gemengd. Van de leemresten maakten kinderen knikkers.

## Halfwegboompie

Halverwege tussen Gasteren en Anloo aan de doorgaande weg tussen de strakke laanbeplanting van opgaande beuken staat een krom eikenboompje, in de volksmond het Halfwegboompie.

Vanwaar deze naam en waarom op deze plek? Volgens de overlevering dankt het eikenboompje zijn naam aan twee broers uit Gasteren die dagelijks op en neer naar Anloo op school moesten. Dat moet voor de jaren twintig zijn geweest toen Gasteren nog geen eigen school had. De broers hadden slechts één fiets tot hun beschikking. De afspraak was dat de ene broer op de fiets vertrok en deze tegen het boompie in het toen nog kale heidelandschap zette, waarna de lopende broer zijn reis vanaf deze plek fietsend kon vervolgen. Beide broers kwamen dan tegelijkertijd op school in Anloo aan.

Het Halfwegboompie heeft ook een veel oudere betekenis als markegrensmarkering. Deze oostelijke grens met de marke van Anloo is in het terrein nog goed zichtbaar als ontsluitingsweg en perceelsgrens. Reeds in 1564 ontstond er in dit grensgebied tussen beide marken een conflict over de beweiding met varkens. Volgens de Anloër burenen werden hun eikenbossen rond het Anloërdiepje door die van Gasteren misbruikt met mastvarkens. Naar aanleiding van het conflict wordt er een nieuwe sloot en een wal aan de westzijde van het Broek gegraven op ruime afstand van de latere markegrens die als een kaarsrechte lijn door de heide werd getrokken. Behalve het Halfwegboompie in het midden werd in het noorden de grens aangegeven met een grenssteen tussen de Burgvallen en de Jonkerstukken en in het zuiden met een grenssteen op het Viermarkepunt van Anloo, Eext, Anderen en Gasteren.



## Koningskuil

Aan de ruilverkavelingsweg langs de Oosteres ligt de Koningskuil verscholen in een bosje. Evenals het Aalstalbad spreekt ook deze plek tot de verbeelding. Een van de twee ontginningsboerderijen uit de jaren twintig langs de doorgaande weg naar Anloo werd naar deze plek vernoemd. De oorsprong van de naam en zijn betekenis is altijd een bron van speculatie geweest. Men gaat er in het dorp vanuit dat 'koning' niet verwijst naar een eigenaam; voor zover men zich kan herinneren heeft er nooit een familie met een dergelijke naam in het dorp gewoond. Het verhaal gaat dat de naam verwijst naar koning Lodewijk Napoleon, een broer van de vermaarde Franse keizer, die enkele jaren in ons land de scepter zwaaide in het Koninkrijk Holland. Het is bekend dat deze eerste koning van ons land bij een bezoek aan Assen een rondrit heeft gemaakt in de omgeving en via Gasteren weer terugkeerde zijn gastenverblijf in Assen die hij als laatste plaats in Nederland het stadsrecht schonk. Waarom de kuil naar hem zou zijn vernoemd blijft vooralsnog een raadsel.

Zeker is dat de kuil of laagte reeds op de Franse topkaart van 1811 staat aangegeven. Maar als toponiem wordt hij alleen in latere bronnen genoemd. De aanduiding 'kuil' is overigens niet geheel correct. Het gaat eerder om een langgerekte laagte aan beide zijden omgeven door glooiende wallen waardoor het geheel meer weg heeft van een ingesleten schapendrift. In de aangrenzende laagte aan de westzijde ligt een dobbe die volgens sommige als drenkplaats en als schapenwas werd gebruikt.

Er is ook nog een andere versie. Dit verhaal legt een verband met het verderop gelegen Ruterveen. Een voorname edelman zou bij nacht en ontij met zijn paard via de Koningskuil in het veentje zijn beland en aldaar zijn verdronken. Waarschijnlijk zal het raadsel van de Koningskuil nooit worden oplost. Niettemin spreekt de plek tot de verbeelding ook al is de opvallende laagte door opslag aan het oog onttrokken.

## Ruiterveen

In een laagte langs het pad in het bouwland ten noorden van de Koningskuil lag vroeger het Ruiterveen. Volgens overlevering zou hier vroeger een ruiter met paard zijn verdronken. In de oorlog is hier nog turf gegraven. Op de plas die over bleef hebben de kleintjes het schaatsen geleerd. Bij de ruilverkaveling in de jaren 70 werd het veentje dichtgeschoven.

In een kadastrale akte uit de 19e eeuw spreekt men van Rutteveen. Rutte zou kunnen verwijzen naar roet of onkruid. Perzikkruid wordt ook wel aangeduid als 'rutte'. Het is ook mogelijk dat hier Adderwortel wordt bedoeld dat er veel op lijkt.

## Nijlanden

Door de bijzondere ligging van de Nijlanden tegen de Gastersche Duinen staat deze jongste esontginning bij menig Gastenaar in het geheugen gegrift. Op de topkaart van 1900, dus vlak voor de grote heideontginningen komt deze geïsoleerde ligging nog goed tot z'n recht: uitgestrekte roggeakkers in een woest landschap van zandverstuivingen, veentjes en heide. De sterke contrasten in dit miniatuurlandschap symboliseerden de schijnbare tegenstelling tussen cultuur en natuur die zo kenmerkend was voor het esdorpenlandschap. Geen wonder dat in de eerste wandelgidsjes van een eeuw geleden de wandelaar wordt aangeraden op het hoogste stuifduin zitting te nemen om het schitterende panorama te aanschouwen. Uit een pollenanalyse van een veenprofiel uit het nabij gelegen Achterste Veen kan worden opgemaakt dat de Nijlanden in de loop van de 15e eeuw zijn ontgonnen.

Waarschijnlijk zijn de latere roggeakkers aangelegd als extensieve kampongginningen waarbij haver en later ook zandboekweit werden afgewisseld met lange braakperioden. Door een steeds intensievere plaggenbemesting werden de arme laarpodzolen geleidelijk omgevormd tot een rijkere esgrond die jaar in jaar uit met rogge werden ingezaaid. Maar zelfs de oudste Gastenaren kunnen zich deze monocultuur al niet meer herinneren. In de vorige eeuw bleef rogge wel in het bouwplan maar werd het afgewisseld met aardappelen en voederbieten. Al ruim 20 jaar zijn de Nijlanden nu in handen van Staatsbosbeheer en vormen een onderdeel van het Stroomdallandschap Drentse Aa.

